

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2026-3-7>

УДК 332.14:331.5:338.2

JEL R11, R23, J21, J08

О. О. Левицька

доктор економічних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

e-mail: o.levytska@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8174-9918>

С. З. Кулявець

здобувач третього освітньо-наукового рівня відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

e-mail: serhiy.kulyavets@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-9517-3228>

Б. А. Гресь

здобувач третього освітньо-наукового рівня відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

e-mail: gress@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-9566-8760>

Р. О. Ривак

здобувач третього освітньо-наукового рівня відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», м. Львів

e-mail: ryvak.r@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-4064-1125>

МІСЦЕВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК І ТРАНСФОРМАЦІЯ РИНКУ ПРАЦІ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

На основі узагальнення проблем і можливостей планування місцевого економічного розвитку в громадах України вказано на потребу системно-стратегічного підходу, що передбачає врахування програмно-стратегічних пріоритетів громад в єдиному узгодженому генеральному плані галузевої спеціалізації та розвитку регіону. Запропоновано адаптаційний і стратегічно-розвитковий вектори активізації політики місцевого економічного розвитку. Обґрунтовано пріоритети вдосконалення програмно-стратегічної і проєктної діяльності територіальних громад із залученням локальних стейкхолдерів. Визначено проєкти місцевого економічного розвитку, актуальні для громад в Україні, за капітальними та процесними типами. Капітальні проєкти пов'язані з розвитком центрів акумулювання бізнес-активності, інфраструктури та систем збуту продукції, модернізацією та розширенням підприємницького середовища, підтримкою інвестиційних проєктів у галузях реального сектору економіки з високим рівнем доданої вартості та глибини переробки продукції. Процесні проєкти місцевого економічного розвитку містять заходи, орієнтовані на ефективне використання економіко-ресурсного потенціалу громад, стимулювання підприємницької активності населення, активізацію міжмуніципальної співпраці, розбудову смарт – і дорожньо-транспортної інфраструктури. Обґрунтовано взаємозв'язок програмно-стратегічної і проєктної діяльності територіальних громад з розвитком ринку праці, а відтак зміцненням їхньої соціально-економічної стійкості та позитивним внеском у стійкість економіки регіону та України.

Ключові слова: місцевий економічний розвиток, політика місцевого економічного розвитку, ринок праці, проєктна активність, територіальна громада, соціально-економічна стійкість.

Levytska O. O., Kulyavets S. Z., Hres B. A., Ryvak R. O. LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT AND LABOR MARKET TRANSFORMATION AS DETERMINANTS OF THE SOCIO-ECONOMIC RESILIENCE OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The analysis of challenges and opportunities in local economic development planning highlights the need for a systematic and strategic approach. This approach involves developing a coherent regional master plan for sectoral specialisation and development based on territorial communities' visions, strategies, programmes, and investment profiles. This requires strengthening local economic development policy in two main areas: adaptive development,

involving instruments for timely regulatory intervention, and strategic development, focusing on creating a favorable environment for economic activity with long-term effects. The emphasis is on overcoming formalistic approaches, improving local economic development strategy-making and programming, strengthening incentives for local governments, and engaging local stakeholders in drafting the relevant policy documents. The importance of concentrating communities' resources on a limited number of strategic priority projects is emphasized. These include capital projects aimed at creating and upgrading physical assets, and process-oriented projects designed to facilitate structural and institutional change. Priority capital projects within local economic development programmes include the development of transport and logistics hubs, industrial clusters, locally integrated structures, and other business activity centers; the establishment of new enterprises and the modernization and expansion of existing enterprises' production capacity, alongside the development of transport and logistics infrastructure and product distribution systems, particularly for exports and sales to other regions of the country; and support for investment and entrepreneurial projects aimed at establishing enterprises in high-value advanced processing real-sector industries, including through the preparation of territorial investment profiles. Process-oriented projects within local economic development programmes should include measures to harness communities' existing economic and resource potential; stimulate entrepreneurship and employment, particularly in rural areas; foster intermunicipal economic cooperation; develop smart infrastructure; and improve road and transport infrastructure and road quality. The study substantiates the direct link between territorial communities' project activities involving effective measures to promote entrepreneurship, employment, and structural economic change and the transformation of the labor market. In turn, achieving strategic and programme objectives through labor market development measures significantly contributes to communities' socio-economic resilience. However, this positive impact depends on the initiative and active engagement of local governments, their capacity to organize and coordinate activities in line with the community's development priorities, and their ability to mobilize internal resources and attract external funding and support. Together, these efforts can enhance the socio-economic resilience of territorial communities, thereby strengthening the resilience of regional economies and Ukraine's economy as a whole.

Keywords: local economic development, policy of local economic development, labor market, project activity, territorial community, socio-economic resilience.

Формулювання проблеми. Однією з проблем державного управління в Україні є недостатня результативність державної політики щодо забезпечення збалансованого просторового розвитку. Спочатку наслідки просторових диспропорцій проявилися в депопуляції сіл, занепаді та поступовому зникненні окремих поселень, а згодом – у поглибленні депресивності сільських, гірських, прикордонних і віддалених територій.

На тлі цих процесів в Україні впродовж багатьох років здійснювалася реформа децентралізації. Після об'єднання перед більшістю громад постало завдання подолання накопичених проблем депресивних територій та створення умов для їхнього подальшого розвитку. Попри розширення ресурсної бази місцевого самоврядування, цілеспрямовані заходи зі зменшення соціально-економічних відмінностей між територіями досі не набули системного характеру. Зазначене дає підстави для висновку, що проблема забезпечення місцевого економічного розвитку в регіонах України актуальна, особливо з позиції зміцнення внутрішнього ринку праці й стабілізації міграційних процесів, подолання їхніх негативних наслідків для населення і регіональної економіки. Її вирішення дасть змогу досягти таких позитивних результатів місцевого економічного розвитку: створення нових робочих місць зі зростанням доходів місцевого населення; розвиток соціальної інфраструктури та покращення якості життя; відновлення демографічної стійкості та розширення пропозиції кваліфікованої праці; підвищення інвестиційної привабливості та збільшення обсягів інвестицій в місцеву економіку, а отже, розширення місткості ринку праці громади. Такі тенденції

позитивно позначаються і на регіональному ринку праці, коли буде знижуватися навантаження на робочі місця в обласному центрі та інших великих містах, а людський ресурс буде перерозподілятися і використовуватися більш раціонально. Зазначені процеси прямо впливають на соціально-економічну стійкість громад, зміцнюючи резильєнтність економіки України.

Питання активізації місцевого економічного розвитку в контексті трансформації ринку праці набувають особливої актуальності для тилкових регіонів України. З огляду на це аналітичні висновки, покладені в основу обґрунтування інструментів місцевої економічної політики, сформовано на прикладі Львівської області, яка характеризується відносно сприятливішими безпековими умовами та зберігає потенціал економічного розвитку.

Тематика дослідження є релевантною, оскільки визначає пріоритети місцевого економічного розвитку у фокусі проблем ринку праці, що своєю чергою відповідає цільовим пріоритетам Стратегії зайнятості населення України на період до 2030 року (в частині посилення ролі територіальних громад у цій сфері [1]) та програмним пріоритетам Ukraine Facility 2024-2027 (щодо розвитку людського капіталу [2]).

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблем місцевого економічного розвитку в Україні активізувались на тлі позитивних результатів реформи децентралізації. Вони розвивають напрацювання відомих зарубіжних учених з питань: політики місцевого розвитку (Г. Волман та Д. Спітцлі [3]); планування місцевого економічного розвитку з реагуванням на нові виклики (Е. Блейклі та Н. Лі [4]); механізмів реалізації стратегій місцевого

економічного розвитку в частині розширення можливостей зайнятості (Е. Маліція, Е. Фезер, Г. Ренські, Дж. Друкер [5]); чинників стійкості місцевої економіки, зокрема на основі продуктивного використання людських ресурсів (В. Вермелен [6]). Тобто в дослідженнях місцевого економічного розвитку наскрізною проблемою залишається використання людського потенціалу. Отже, вплив політики місцевого економічного розвитку на ринок праці і створення робочих місць є предметом постійних досліджень зарубіжних учених ще з 90-х років ХХ ст. Серед провідних авторів варто виділити Р. Топеля [7], М. Партріджа, Д. Рікмана, Х. Лі [8], П. Клайна і Е. Моретті [9] і Т. Бартіка [10].

Орієнтація на місцевий економічний розвиток знайшла своє відображення в політиці провідних міжнародних організацій. Зокрема, Світовий Банк з 2000-х років активно пропагує цей підхід, убачаючи в ньому широкі можливості для громад нарощувати економічний потенціал і покращувати в такий спосіб якість життя населення [11]. Цінними є дослідження ОЕСР 2020 і 2024 рр. на предмет стійкості локальних ринків праці в умовах цифрового, зеленого й демографічного переходу [12; 13]. Організація має тривалий досвід проведення досліджень і підтримки місцевих ініціатив у межах Програми місцевої зайнятості та економічного розвитку LEED.

В Україні дослідження місцевого економічного розвитку зосереджені переважно на таких питаннях: інструментарій його забезпечення (А. Ковальов, Т. Корольова, Н. Сментина та ін. [14]) та особлива роль «стратегічного цілепокладання» (І. Заблудська, С. Гречана, П. Ляшенко [15]); реалізація політики місцевого економічного розвитку у взаємозв'язку діяльності органів державної, регіональної влади та місцевого самоврядування (О. Крайник [16]); використання активів громад (І. Сторонянська та ін. [17; 18], Г. Возняк [19]); розвиток громад як «територіально-господарських систем» (Б. Буркинський, О. Лайко та ін. [20]); вплив на конкурентоспроможність економіки громад (Р. Августин, І. Демків [21]); вплив на громади повномасштабної війни (О. Варченко, Д. Крисанов [22]).

Взаємозв'язок трансформації ринків праці та економічного розвитку територій досліджують Т. Васильців [23], Я. Остафійчук і О. Цимбал [24], О. Мульська [25], В. Близнюк і Л. Яценко [26], О. Дяконенко, Т. Котенко [27] та ін.

Попри численні дослідження місцевого економічного розвитку, недостатньо обґрунтованими залишаються пріоритети розвитку ринку праці, спрямовані на активізацію економіки та зміцнення стійкості територіальних громад в Україні. Основну увагу науковці приділяють загальнодержавному та регіональному рівням, тоді як шляхи підвищення ефективності використання людського потенціалу на рівні громад потребують подальшого дослідження.

Метою статті є обґрунтування пріоритетів активізації політики місцевого економічного розвитку з удосконаленням програмно-стратегічної і проєктної діяльності територіальних громад в Україні, спрямованої на розвиток ринку праці та зміцнення соціально-економічної стійкості.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі дослідницькі питання:

RQ1. Як взаємопов'язані місцевий економічний розвиток і трансформація ринку праці та якою є їхня роль у забезпеченні соціально-економічної стійкості територіальних громад?

RQ2. Як поєднання адаптаційного та стратегічно-розвиткового напрямів місцевої економічної політики, реалізованих через пріоритетні капітальні й процесні проєкти, може сприяти розвитку ринку праці та зміцненню соціально-економічної стійкості територіальних громад?

Основні результати дослідження. Є великі сподівання на формування і реалізацію ефективної регіональної економічної політики, орієнтованої на місцевий економічний розвиток громад і територій. Відповідний інструментарій доцільно формувати за двома взаємопов'язаними напрямками: (1) подолання наявних обмежень і перешкод розвитку; (2) стимулювання якісних змін та нових можливостей економічного зростання. Результати аналізування більшості стратегій розвитку на прикладі територіальних громад Львівської області [28, с. 282-284] дали змогу ідентифікувати: по-перше, значну типовість наявності проблем; по-друге, істотну ресурсну обмеженість органів місцевого самоврядування; по-третє, потребу в залученні інноваційних рішень; по-четверте, актуальність розвитку практик міжмуніципальної соціально-економічної співпраці та інтеграції в такий спосіб зусиль; по-п'яте, потребу в системно-стратегічному підході, коли на основі візій, стратегій і програм розвитку, інвестиційних паспортів територіальних громад буде сформовано єдиний узгоджений регіональний генеральний план галузевої спеціалізації та розвитку. Виявлені перешкоди й перспективи місцевого економічного розвитку, характерні для громад Львівської області, представлені в табл. 1.

Розроблення генерального плану доцільно здійснювати після завершення стратегічного планування в територіальних громадах. Це дасть змогу врахувати просторову специфіку розвитку регіону, узгодити спеціалізацію громад, визначити територіальне розміщення пріоритетних видів економічної діяльності та конкретизувати напрями просторового розвитку. Водночас регіональні органи влади зможуть більш обґрунтовано визначати обсяги та напрями ресурсної підтримки громад. Водночас розвиток малого і середнього підприємництва має бути передусім завданням місцевої влади, тоді як на регіональному рівні доцільно зосередитися на підтримці стратегічних видів економічної діяльності.

Таблиця 1

Типові проблеми і перспективи місцевого економічного розвитку: приклад громад Львівської області

Проблеми і перспективи	Основні прояви / характеристики
Структурні дисбаланси (виробничо-економічні, підприємницько-інституційні, інфраструктурні)	Брак великих підприємств і виробничих потужностей, зокрема для глибокої переробки аграрної та лісової сировини Нестача робочих місць, слабка підприємницька активність і поширення тіньової зайнятості Недостатній розвиток кооперації, місцевих бізнес-об'єднань і центрів підтримки підприємництва Незадовільний стан соціальної та транспортно-логістичної інфраструктури
Обмеження розвитку (інвестиційно-ресурсні, демографічно-кадрові, просторові, ринкові)	Брак спільних інвестицій влади й бізнесу в інфраструктуру, особливо під час війни Обмеженість доступних ресурсів Економічна слабкість частини сільських і віддалених територій Труднощі залучення і втримання кваліфікованих кадрів, міграційні втрати Низька купівельна спроможність населення та вузький місцевий ринок Скорочення населення і відплив працівників за кордон
Ресурсні переваги (природно-ресурсні, транспортно-географічні, виробничо-технологічні, людські)	Наявність сільськогосподарських угідь, лісових ресурсів і майданчиків для розміщення виробництва Значні можливості розвитку транзиту, транспорту та логістики Передумови для розширення переробної промисловості, енергетики й ІКТ Наявний людський потенціал і трудові ресурси Вигідне географічне розташування регіону
Цільові орієнтири (економічні, людиноцентричні, інфраструктурно-технологічні, інституційні)	Зростання місцевого виробництва та експорту Демографічна стабілізація, розвиток і продуктивне використання людського капіталу Розширення внутрішнього ринку Розвиток бізнес-інфраструктури, індустріальних парків і промислових кластерів Цифровізація інфраструктури та впровадження смарт-підходів до просторового розвитку Поширення альтернативної енергетики й енергоощадних рішень Посилення співпраці між громадами

Джерело: авторська розробка.

Політика місцевого економічного розвитку має поєднувати два взаємопов'язані завдання: усунення основних перешкод розвитку та ефективне використання економічного та ресурсного потенціалу громад. Водночас частину обмежень неможливо подолати в короткостроковій перспективі, особливо в умовах війни. Це стосується залучення значних інвестицій, забезпечення громад кваліфікованими кадрами, протидії депопуляції сільських територій тощо. Тому важливим завданням є формування передумов для поступового вирішення цих проблем у різних часових горизонтах.

Сталий розвиток місцевої економіки значною мірою залежить від підприємницької активності, створення нових суб'єктів господарювання, нарощування виробничих потужностей та розвитку інфраструктури. Відповідно, інструменти місцевої економічної політики мають бути диференційованими залежно від типу бізнесу та особливостей конкретної території. На етапі планування розміщення підприємств необхідно враховувати їхні потреби в енергетичних ресурсах, транспортній доступності, виробничих і складських приміщеннях, а також можливий вплив на довкілля, туристичну привабливість і культурну автентичність територій. У цьому контексті важливого значення набуває просторове планування, яке створює передумови для розвитку державно-приватного партнерства та спільної участі громад, бізнесу й інвесторів у розбудові виробничої, соціальної та бізнес-інфраструктури, зокрема центрів підтримки підприємництва, коворкінгів, бізнес-інкубаторів та інших інституцій розвитку підприємницької активності.

Більшість територіальних громад регіону, включно із сільськими та гірськими, мають власний ресурсний потенціал. Сільськогосподарські угіддя створюють можливості для розвитку аграрного виробництва та переробки, окремі території – для розміщення промислових об'єктів. Прикордонне положення Львівської області сприяє розвитку транспортних мереж і логістики, а природні ресурси Карпатського регіону та культурна спадщина формують значний потенціал туристичної діяльності. Сукупність цих передумов створює основу для активізації місцевого економічного розвитку.

Важливою складовою стратегічного планування є також визначення перспектив розвитку громад. Це дає змогу оцінити часові параметри економічного зростання, потенційну місткість ринків, майбутню структуру місцевої економіки та потреби в ресурсному забезпеченні. Для ринку праці таке прогнозування уможливило визначення майбутньої потреби в працівниках та їхніх кваліфікаціях і відповідну адаптацію систему освіти, професійної підготовки та перепідготовки кадрів.

З огляду на це систему інструментів місцевого економічного розвитку доцільно формувати за двома основними напрямками – адаптаційним і стратегічно-розвитковим (рис. 1). Адаптаційний напрям передбачає переважно короткострокові заходи оперативного реагування на наявні проблеми: соціальну вразливість територій, техногенні загрози, труднощі місцевого та релокованого бізнесу тощо. Другий вектор має стратегічний характер і орієнтований на створення сприятливих умов для підприємництва, зайнятості, інвестицій, розвитку інфраструктури та підвищення якості життя населення.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

У межах адаптаційного напрямку вагомішу роль відіграють адміністративні інструменти та безпосередня участь регіональних і місцевих органів влади. Стратегічно-розвитковий напрям передбачає ширше застосування економічних інструментів і залучення бізнесу, населення, громадських

організацій та інших стейкхолдерів. Його реалізація може здійснюватися через державно-приватне партнерство, фонди розвитку, бюджети участі, аутсорсинг, міжмуніципальну співпрацю та створення спільних фінансово-ресурсних і координаційних платформ.

Рис. 1. Ключові напрями та заходи політики місцевого економічного розвитку

Джерело: систематизовано й доповнено на основі авторських досліджень [29].

Варто зауважити, що обидва напрями політики – адаптаційний і стратегічно-розвитковий – мають бути узгоджені в системі місцевого економічного розвитку та відображені в програмі соціально-економічного розвитку громади. Така програма повинна конкретизувати цілі Стратегії розвитку громади, визначати заходи, послідовність реалізації їх, відповідальних виконавців, джерела фінансування та очікувані результати. Її логічним продовженням можуть бути інвестиційні паспорти та карти громади.

На сьогодні в Україні сформовано нормативно-методичну базу стратегічного планування розвитку територій. Водночас типові підходи мають адаптуватися до особливостей конкретної громади, її ресурсів, проблем, конкурентних переваг і місця в економіці регіону. Основними складовими згаданої програми доцільно визначити: (1) аналіз соціально-економічного стану і проблем розвитку; (2) цілі, завдання та індикатори; (3) заходи, механізми й етапи реалізації їх; (4) ресурсне забезпечення; (5) очікувані результати та систему моніторингу.

Ініціатором і координатором розроблення програми має бути орган місцевого самоврядування. Водночас зовнішня експертна та міжнародна підтримка може суттєво посилити якість планування, хоча не повинна замінювати участі місцевої влади. Представники громади мають бути залучені до всіх етапів – від формування інформаційної бази та визначення проблем до розроблення заходів, реалізації програми й оцінювання її результатів. До цього процесу доцільно залучати також бізнес, громадські організації, наукові установи, інноваційно-технологічний та ІКТ-сектори. Це сприятиме розвитку цифрової інфраструктури, комунікацій, інвестиційних онлайн-карт та цифрових інструментів моніторингу.

Особливого значення набуває контроль реалізації програми. Недостатня результативність багатьох стратегічних документів пов'язана не лише з об'єктивними чинниками, зокрема війною, а також і з формальним характером планування, слабкою участю місцевої влади, невизначеністю джерел фінансування та відсутністю системного моніторингу. Тому необхідними є регулярна звітність про виконання заходів, оцінювання використаних ресурсів і досягнутих індикаторів, а також публічне обговорення результатів із залученням експертів і громадськості.

Через обмеженість місцевих бюджетів стратегічне планування доцільно формувати не лише на програмній, а й на проєктній основі, зосереджуючи ресурси на обмеженій кількості пріоритетних проєктів. Їх можна поділити на капітальні, спрямовані на створення або модернізацію конкретних об'єктів, та процесні, орієнтовані на структурні й інституційні зміни. Такий поділ дає змогу диференціювати інструменти, джерела фінансування, відповідальних виконавців і механізми контролю.

До пріоритетних капітальних проєктів доцільно віднести розвиток транспортно-логістичних хабів, кластерів, індустріальних парків та інших центрів концентрації ділової активності. Вони можуть

створюватися на базі наявних промислових зон, інвестиційних майданчиків, транспортних вузлів і вільних земельних ділянок. Їхній розвиток сприятиме кооперації підприємств, доступу до ресурсів та інфраструктури, формуванню виробничих зв'язків і залученню інвестицій. Окремим напрямом є створення нових підприємств і модернізація активних виробництв, насамперед у видах діяльності з високою доданою вартістю та глибокою переробкою продукції. Основною проблемою залишається доступ бізнесу до фінансових та інвестиційних ресурсів. Тому актуальними залишаються місцеві гарантії, кредитні й лізингові механізми, інвестиційні паспорти та онлайн-карти, підготовка бізнес-кейсів, розвиток кооперації та залучення зовнішнього фінансування. Важливим напрямом також є підтримка місцевої відновлюваної енергетики та підвищення енергетичної стійкості громад.

Натомість процесні проєкти мають бути спрямовані передусім на ефективніше використання економіко-ресурсного потенціалу громади. Ідеться про підтримку видів діяльності, здатних формувати точки економічного зростання, розвиток виробництв з високою доданою вартістю, локальних виробничих мереж, кооперації та транскордонних економічних зв'язків. Важливим напрямом є активізація підприємництва, особливо на сільських, гірських, прикордонних і віддалених територіях. Основними бар'єрами залишаються обмежені ринки збуту, нестача підприємницьких навичок, складний доступ до фінансування та високі ризики ведення бізнесу. Подолання їх потребує консультаційної підтримки, поширення ефективних бізнес-моделей, доступних кредитних і лізингових інструментів, страхування ризиків, розвитку кооперації та залучення малого бізнесу до регіональних і національних виробничо-збутових мереж.

Перспективним інструментом є також міжмуніципальна співпраця, яка дає змогу об'єднувати ресурси громад для реалізації спільних економічних та інфраструктурних проєктів. Її розвиток доцільно спрямовувати на зміцнення інституційної спроможності, цифровізацію, енергетичну стійкість, модернізацію інфраструктури та інтеграцію бізнесу, логістики й ринку праці з європейським економічним простором.

Окремої уваги потребують смарт-інфраструктура та цифровізація громад. Використання ІКТ, цифрових сервісів та елементів Інтернету речей може підвищити ефективність управління територіями, покращити якість послуг і створити додаткові можливості для бізнесу та зайнятості, зокрема у віддалених населених пунктах. Крім того, необхідною передумовою місцевого економічного розвитку залишається модернізація дорожньо-транспортної інфраструктури. Покращення транспортної доступності сприяє підприємницькій активності, інвестиційній привабливості та мобільності робочої сили. Для реалізації таких проєктів доцільно поєднувати бюджетні ресурси з державно-приватним партнерством, лізингом і фінансуванням міжнародних інституцій.

Отже, результативність політики місцевого економічного розвитку залежить від ініціативності органів місцевого самоврядування, якості стратегічного планування, концентрації ресурсів на пріоритетних проєктах, залучення бізнесу та громадськості, диверсифікації джерел фінансування і постійного моніторингу результатів. Поєднання адаптаційного та стратегічно-розвиткового напрямів створює передумови для підвищення стійкості місцевої економіки, розширення зайнятості, зменшення міграційних утрат і зміцнення місцевих та регіональних ринків праці.

Висновки. Глибокі диспропорції місцевого економічного розвитку та нерівномірність трансформації ринків праці, що виявляються в значних відмінностях підприємницької активності, можливостей зайнятості та якості життя між обласними центрами й великими містами, з одного боку, та сільськими, гірськими й віддаленими територіями, з другого, послаблюють соціально-економічну стійкість територіальних громад. Відповідно, досягнення належних темпів місцевого економічного розвитку слугує дієвим економічним інструментом подолання депресивності територій, стримування зовнішньої міграції населення, ліквідації перекосів на регіональних і локальних ринках праці в частині попиту і пропозиції праці, просторового розміщення трудових ресурсів та робочих місць, нерівномірного навантаження на інфраструктуру, включно зі стабілізацією соціальної і демографічної ситуації, а також реалізацією потенціалу й можливостей місцевих економічних систем, що сприяє розширеному суспільному відтворенню регіональної економіки та її ринку праці на загал.

Доведено, що реалізація політики місцевого економічного розвитку потребує свого ретельного стратегічного планування та інституціоналізації у відповідних програмних документах, з-поміж яких провідними є стратегія та програма соціально-економічного розвитку, інвестиційні паспорти. Характер заходів місцевих програм соціально-економічного розвитку передбачає спрямування на подолання перешкод і проблемних аспектів функціонування місцевої соціально-економічної системи та реалізацію наявного в неї потенціалу й досягнення визначених стратегічних перспектив. Водночас інструменти(заходи), необхідні для імплементації, визначаються за двома векторами регулювання: (1) адаптаційним, орієнтованим на оперативне втручання задля коригування перебігу процесів, нівелювання наявних викликів і загроз, ліквідацію їхніх наслідків, збереження наявних активів і потенціалу; (2) стратегічно-розвитковим з довгостроковим характером регулювання задля формування середовища поширення позитивних практик і становлення потрібних структурних співвідношень.

Попри специфіку територіальних громад, важливо, аби політика місцевого економічного розвитку передбачала дієві заходи в таких сферах: розвиток транспортно-логістичних хабів і локально інтегрованих структур; створення нових підприємств і техніко-технологічної модернізації наявних (особливо

в галузях реального сектору економіки із глибокою переробкою сировини та високою доданою вартістю); реалізація економіко-ресурсного потенціалу громади; стимулювання підприємницької активності населення, зокрема на сільських територіях; розвиток людського капіталу, розширення можливостей продуктивної зайнятості та узгодження професійних компетентностей населення з потребами місцевого ринку праці; поглиблення міжмуніципальної співпраці; поширення смарт-рішень та розвиток дорожньо-транспортної інфраструктури. За обмеженості місцевих бюджетів реалізацію цих заходів доцільно забезпечувати шляхом концентрації ресурсів на пріоритетних капітальних і процесних проєктах, спрямованих на модернізацію інфраструктури та структурно-інституційні зміни в економіці й на ринку праці громад.

Перспективи подальших наукових розвідок у цьому напрямі полягають в обґрунтуванні дієвих механізмів та інструментів стимулювання місцевого економічного розвитку, зважаючи на просторову специфіку територіальних громад, а також в оцінюванні їхнього впливу на збалансування регіональних ринків праці та посилення соціально-економічної резильєнтності територій.

Список використаних джерел

1. *Про схвалення Стратегії зайнятості населення України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2026-2028 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.01.2026 р. № 92-р.* Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2026-%D1%80#Text>
2. *Програма фінансової підтримки України від Європейського Союзу.* Ukraine Facility. 2023. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua>
3. Wolman H., Spitzley D. *The politics of local economic development.* Economic development quarterly. 1996. № 10(2). Pp. 115-150. DOI: <https://doi.org/10.1177/089124249601000201>
4. Blakely E. J., Leigh N. G. *Planning local economic development.* Sage, 2013.
5. Malizia E., Feser E. J., Renski H., Drucker J. *Understanding local economic development.* Taylor & Francis, 2020.
6. Vermeulen W. *Policies for resilient local economies.* OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Papers. 2022(09). DOI: <https://dx.doi.org/10.1787/872d431b-en>
7. Topel R. H. *Local labor markets.* Journal of Political economy. 1986. Vol. 94(3):2. Pp. 111-143. DOI: <https://doi.org/10.1086/261401>
8. Partridge M. D., Rickman D. S., Li H. *Who Wins from Local Economic Development? A Supply Decomposition of U.S. County Employment Growth.* Economic Development Quarterly. 2009. Vol. 23(1). Pp. 13-27. DOI: <https://doi.org/10.1177/0891242408322314>
9. Kline P., Moretti E. *People, Places, and Public Policy: Some Simple Welfare Economics of Local Economic Development Programs.* Annual Review of Economics. 2014. Vol. 6. Pp. 629-662.

DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080213-041024>

10. Bartik, T. J. *Bringing jobs to people: Improving local economic development policies* (Policy Paper No. 23). W.E. Upjohn Institute for Employment Research, 2020. DOI: <https://doi.org/10.17848/pol2020-023>

11. Goga S., Murphy I. F., Swinburn G. *Local economic development: a primer developing and implementing local economic development strategies and action plans* (Bulgarian). World Bank, 2006. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documentdetail/740711468141554090>

12. *Job Creation and Local Economic Development 2020: Rebuilding Better*. OECD. OECD Publishing, 2020. DOI: <https://doi.org/10.1787/b02b2f39-en>

13. *Job Creation and Local Economic Development 2024: The Geography of Generative AI*. OECD. OECD Publishing, 2024. DOI: <https://doi.org/10.1787/83325127-en>

14. *Інструментарій місцевого економічного розвитку: теорія, методологія, практика: монографія* / ред. А. І. Ковальов. Київ, 2021. 413 с. DOI: <https://doi.org/10.33987/978-617-7901-33-3>

15. Заблудська І., Гречана С., Ляшенко П. *Стратегічне цілепокладання в парадигмі місцевого економічного розвитку*. Економіка та право. 2024. Т. 75(4). С. 90-101. DOI: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.04.090>

16. Крайник О. П. *Напрями реалізації державної політики регіонального та місцевого економічного розвитку в умовах децентралізації*. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». 2022. № 21. С. 7-11. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.21.2022.254716>

17. *Виклики та пріоритети управління активами територіальних громад в умовах війни: наук.-аналіт. доп.* / наук. ред. І. З. Сторонянська; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 79 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220034.pdf>

18. *Територіальний розвиток і регіональна політика. Стимулювання розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації: бар'єри та механізми імплементації: наук. доп.* / наук. ред. І. З. Сторонянська; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2021. 155 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20210034.pdf>

19. Voznyak H., Kaplenko H., Koval V., Druhova V., Mulska O. *Financial self-sufficiency of Ukrainian territorial communities and local economic development: Modeling the causal relationship*. Public and Municipal Finance. 2023. № 12(2). Pp. 17-31. DOI: [https://dx.doi.org/10.21511/pmf.12\(2\).2023.02](https://dx.doi.org/10.21511/pmf.12(2).2023.02)

20. *Економічний розвиток територіально-господарських систем України в умовах сучасних викликів: монографія* / наук. ред. О. І. Лайко; ДУ «Ін-т ринку та екон.-екол. дослідж. НАН України». Одеса: ДУ «ІРЕЕД НАНУ», 2025. 366 с.

21. Августин Р., Демків І. *Інструментарій політики розвитку та зміцнення конкурентоспроможності економіки територіальних громад. Modeling the development of the economic*

systems. 2023. № 2. С. 28-33. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-4>

22. Варченко О., Крисанов Д., Варченко О. *Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах України. Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(52). С. 473-482. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-68>

23. Васильців Т. Г., Левицька О. О. *Конкурентоспроможність регіональних ринків праці: методологія аналізування та моделювання впливу на соціально-економічний розвиток: наук.-аналіт. доп.* Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2024. 79 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20240031.pdf>

24. Остафійчук Я. В., Цимбал О. І. *Вплив внутрішньої міграції робочої сили на резилієнтність територіальних громад в Україні: проблеми дослідження та оцінки*. Економіка та держава. 2024. № 2. С. 91-103. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-2-282-91-103>

25. Мульська О., Лещух І. *Система інформаційно-аналітичного моніторингу міграційних ризиків на місцевому рівні: концептуальний підхід і практична імплементація для громад України*. Review of Transport Economics and Management. 2025. № 14(30). С. 5-16. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2025/342858>

26. Близнюк В. В., Яценко Л. Д. *Ринок праці України у воєнний час: регіональні аспекти*. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління. 2025. № 19. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-07-01>

27. Дяконенко О. І., Котенко Т. М. *Трансформації регіональних ринків праці України в умовах війни*. Статистика України. 2024. № 2. С. 85-94. DOI: [https://doi.org/10.31767/su.2\(105\)2024.02.08](https://doi.org/10.31767/su.2(105)2024.02.08)

28. Левицька О. О. *Конкурентоспроможність ринку праці регіону та міграційна безпека: моделювання взаємозв'язків і політика забезпечення: монографія*. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2024. 392 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20240006.pdf>

29. Васильців Т. Г., Левицька О. О., Кравчик Ю. В. *Інструменти стимулювання місцевого економічного розвитку України в умовах нестабільності*. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2024. № 334(5). С. 331-337. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-49>

References

1. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2026, Jan 07). *Pro skhvalennya Stratehiyi zaynyatosti naselennya Ukrayiny na period do 2030 roku ta zatverdzhennya operatsiynoho planu zakhodiv z yiyi realizatsiyi u 2026-2028 rokakh* [On approval of the Employment Strategy of Ukraine until 2030 and the operational action plan for its implementation in 2026-2028] (Order No 92-r). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2026-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

2. Ukraine Facility. (2023). *Prohrama finansovoyi pidtrymky Ukrayiny vid Yevropeys'koho Soyuzu* [The European Union's financial support programme for

- Ukraine]. <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua> [in Ukrainian].
3. Wolman, H., & Spitzley, D. (1996). *The politics of local economic development*. Economic Development Quarterly, 10(2), 115-150. <https://doi.org/10.1177/089124249601000201>
4. Blakely, E. J., & Leigh, N. G. (2013). *Planning local economic development*. Sage.
5. Malizia, E., Feser, E. J., Renski, H., & Drucker, J. (2020). *Understanding local economic development*. Taylor & Francis.
6. Vermeulen, W. (2022). *Policies for resilient local economies*. OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Papers, 2022/09. <https://doi.org/10.1787/872d431b-en>
7. Topel, R. H. (1986). *Local labor markets*. Journal of Political Economy, 94(3):2, 111-143. <https://doi.org/10.1086/261401>
8. Partridge, M. D., Rickman, D. S., & Li, H. (2009). *Who wins from local economic development? A supply decomposition of U.S. county employment growth*. Economic Development Quarterly, 23(1), 13-27. <https://doi.org/10.1177/0891242408322314>
9. Kline, P., & Moretti, E. (2014). *People, places, and public policy: Some simple welfare economics of local economic development programs*. Annual Review of Economics, 6, 629-662. <https://doi.org/10.1146/annurev-economics-080213-041024>
10. Bartik, T. J. (2020). *Bringing jobs to people: Improving local economic development policies* (Policy Paper No. 23). W.E. Upjohn Institute for Employment Research. <https://doi.org/10.17848/pol2020-023>
11. Goga, S., Murphy, I. F., Swinburn, G. (2006). *Local economic development: A primer developing and implementing local economic development strategies and action plans* (Bulgarian). Washington, DC: World Bank. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documentdetail/740711468141554090>
12. OECD. (2020). *Job creation and local economic development 2020: Rebuilding better*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/b02b2f39-en>
13. OECD. (2024). *Job creation and local economic development 2024: The geography of generative AI*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/83325127-en>
14. Kovalyov, A. I. (Ed.). (2021). *Instrumentariy mistsevoho ekonomichnoho rozvytku: teoriya, metodolohiya, praktyka* [Tools for local economic development: Theory, methodology, practice]. Kyiv. <https://doi.org/10.33987/978-617-7901-33-3> [in Ukrainian].
15. Zablodska, I., Hrechana, S., & Lyashenko, P. (2024). *Stratehichne tsilepokladannya v paradyhmi mistsevoho ekonomichnoho rozvytku* [Strategic goal-setting in the paradigm local economic development]. Ekonomika ta pravo [Economics and Law], 75(4), 90-101. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2024.04.090> [in Ukrainian].
16. Kraynyk, O. P. (2022). *Napryamy realizatsiyi derzhavnoyi polityky rehional'noho ta mistsevoho ekonomichnoho rozvytku v umovakh detsentralizatsiyi* [Directions of realization the regional and local economic development state policy in the conditions of decentralization]. Ekonomichnyy visnyk Natsional'noho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskyy politekhnichnyy instytut» [Economic Bulletin of National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute»], 21, 7-11. <https://doi.org/10.20535/2307-5651.21.2022.254716> [in Ukrainian].
17. Storonyanska, I. Z. (Ed.). (2022). *Vyklyky ta priorityty upravlinnya aktyvamy terytorial'nykh hromad v umovakh viyny* [Challenges and priorities of territorial community asset management during wartime] (Scientific and analytical report). Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. <http://ird.gov.ua/irdp/p20220034.pdf> [in Ukrainian].
18. Storonyanska, I. Z. (Ed.). (2021). *Terytorial'nyy rozvytok i rehional'na polityka. Stymulyuvannya rozvytku rehioniv na zasadakh smart-spetsializatsiyi: bar'yery ta mekhanizmy implementatsiyi* [Territorial development and regional policy. Promoting regional development through smart specialisation: Barriers and implementation mechanisms] (Scientific report). Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. <https://ird.gov.ua/irdp/p20210034.pdf> [in Ukrainian].
19. Voznyak, H., Kaplenko, H., Koval, V., Druhova, V., & Mulska, O. (2023). *Financial self-sufficiency of Ukrainian territorial communities and local economic development: Modeling the causal relationship*. Public and Municipal Finance, 12(2), 17-31. [https://doi.org/10.21511/pmf.12\(2\).2023.02](https://doi.org/10.21511/pmf.12(2).2023.02)
20. Layko, O. I. (Ed.). (2025). *Ekonomichnyy rozvytok terytorial'no-hospodars'kykh system Ukrainy v umovakh suchasnykh vyklykiv* [Economic development of Ukraine's territorial economic systems amid contemporary challenges]. Odesa: Institute of Market and Economic & Ecological Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
21. Avhustyn, R., & Demkiv, I. (2023). *Instrumentariy polityky rozvytku ta zmitsnennya konkurentospromozhnosti ekonomiky terytorial'nykh hromad* [Policy toolkit for the development and strengthening of the competitiveness of the economy of territorial communities]. Modeling the Development of the Economic Systems, 2, 28-33. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-4> [in Ukrainian].
22. Varchenko, O., Krysanov, D., & Varchenko, O. (2025). *Mistsevy ekonomichnyy rozvytok u terytorial'nykh hromadakh Ukrainy* [Local economic development in territorial communities of Ukraine]. Stally rozvytok ekonomiky [Sustainable Development of Economy], 1(52), 473-482. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-68> [in Ukrainian].
23. Vasylytsiv, T. H., & Levytska, O. O. (2024). *Konkurentospromozhnist' rehional'nykh rynkiv pratsi: metodolohiya analizuvannya ta modelyuvannya vplyvu na sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok* [Competitiveness of regional labour markets: Methodology for analysing and modelling the impact on socioeconomic development] (Scientific and analytical report). Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. <http://ird.gov.ua/irdp/p20240031.pdf> [in Ukrainian].
24. Ostafiichuk, Ya. V., & Tsymbal, O. I. (2024). *Vplyv vnutrishn'oyi mihratsiyi robochoyi syly na rezyliyentnist' terytorial'nykh hromad v Ukraini: problemy doslidzhennya ta otsinky* [The impact of

internal labour migration on the resilience of territorial communities in Ukraine: Research and assessment issues]. *Ekonomika ta derzhava* [Economy and State], 2, 91-103. <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-2-282-91-103> [in Ukrainian].

25. Mulska, O., & Leshchukh, I. (2025). *Systema informatsiyno-analitychnoho monitorynhu mihratsiynikh ryzykiv na mistsevomu rivni: kontseptual'nyy pidkhid i praktychna implementatsiya dlya hromad Ukrayiny* [Information and analytical monitoring system of migration risks at the local level: conceptual approach and practical implementation for Ukrainian communities]. *Review of Transport Economics and Management*, 14(30), 5-16. <https://doi.org/10.15802/rtem2025/342858> [in Ukrainian].

26. Blyznyuk, V. V., & Yatsenko, L. D. (2025). *Rynok pratsi Ukrayiny u voyennyi chas: rehional'ni aspekty* [The Labor Market of Ukraine in Wartime: Regional Aspects]. *Problemy suchasnykh transformatsiy. Seriya: Ekonomika ta upravlinnya* [Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management], 19. <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-19-07-01> [in Ukrainian].

27. Dyakonenko, O. I., & Kotenko, T. M. (2024). *Transformatsiyi rehional'nykh rynkiv pratsi Ukrayiny v umovakh viyny* [Transformations of Regional Labor Markets in Ukraine in the Condition of War]. *Statystyka Ukrayiny* [Statistics of Ukraine], 2, 85-94. [https://doi.org/10.31767/su.2\(105\)2024.02.08](https://doi.org/10.31767/su.2(105)2024.02.08) [in Ukrainian].

28. Levytska, O. O. (2024). *Konkurentospromozhnist' rynku pratsi rehionu ta mihratsiyna bezpeka: modelyuvannya vzayemozv'yazkiv i polityka zabezpechennya* [Regional labour market competitiveness and migration security: Modelling interrelationships and policies for their enhancement]. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. <https://ird.gov.ua/irdp/p20240006.pdf> [in Ukrainian].

29. Vasylytsiv, T. H., Levytska, O. O., & Kravchyk, Yu. V. (2024). *Instrumenty stymulyuvannya mistsevoho ekonomichnoho rozvytku Ukrayiny v umovakh nestabil'nosti* [Tools for promoting local economic development in Ukraine under conditions of instability]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 334(5), 331-337. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-334-49> [in Ukrainian].

Статтю підготовлено в межах НДР «Механізми забезпечення соціально-економічної стійкості територіальних громад Карпатського регіону України» (№ ДР 0126U004146).

Надійшло 01.09.2026 р.

Прийнято до друку 09.09.2026 р.

Опубліковано 30.09.2026 р.

Scientific-practical journal "REGIONAL ECONOMY"

Scientific-practical journal "Regional economy" is a specialized scientific-practical publication, which highlights such theoretical and applied issues: the formation and implementation of state regional policy in Ukraine, the problems of socio-economic life of the regions, territorial development, environmental management and ecological security, social policy, cross-border cooperation, rural development, investment and innovation policy, Finance and banking.

Journal "Regional economy" is included in the List of scientific professional publications of Ukraine in the field of economic sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 928 dated June 11, 2026 (specialties - C1, C3, D1, D2, D3, D4, D5, D7)).

The journal is included in the international scientometric database Index Copernicus, Poland - with 2012.

The journal's website: www.re.gov.ua